

A gótok nyomában Udvarhelyen

Minden régész álma egy olyan lelőhelyen dolgozni, amely nagy felületen kutatható, és az elmúlt évszázadok, évezredek folyamán a lehető legkisebb mértékben bolygatódott. Ilyen lelőhely elég sok létezik, viszont a kutatás más körülményei és feltételei, például a pénzügyi források, amelyek lehetővé teszik az ásást, nem mindig kedvezőek. A Székelyudvarhely városát kikerülő terelőút mellett, a Nagy-Küküllő alacsony vízparti teraszán, a helybeliek által Kadicsfalvi-rétnek vagy Alsólóknak nevezett mezőgazdasági területen felfedezett régészeti lelőhely esetében a feltételek adottak voltak. 2007 őszén itt ipari park létrehozása kezdődött meg, viszont a hatályban lévő román régészeti törvények alapján ezt régészeti feltárásnak kellett megelőznie. A székelyudvar-

helyi Haáz Rezső Múzeum – külső munkatársak: a székelykeresztúri Molnár István Múzeum munkatársai, „szabadúszó” régészek, restaurátorok, geológusok és kolozsvári egyetemisták segítségével – a 4 hektáros ipari park több mint egyharmadát lefedő területet tárt fel. A nagy földmunkával járó, jelentős munkaerőt és anyagi forrásokat követelő régészeti feltárás 2008. március–novemberében zajlott. A feltárás a kutatott terület nagysága szempontjából egyedülálló a székelyföldi régészetben. A munka volumene meghatározta az alkalmazott módszereket is. Míg a kis költségvetésű ásatások esetében a régészek csak néhány négyzetméteres kiterjedésű kutatóárokokkal, szelvényekkel „vallatják” a lelőhelyeket, a Kadicsfalvi-réten a régészeti feltárás előkészítése (humuszréteg eltávolítása) a munka hatékonyabb kivitelezése érdekében gépi munkaerővel folyt.

A lelőhelyen három történelmi korszak régészeti objektumai és leletanyaga került elő. Időrendben tekintve át ezeket, az első megtelepülés a területen a középső bronzkorban (Kr. e. 1800–1300) történt. Ezt a korszakot a régészettudomány Wietenberg-kultúra névvel illeti, jellegzetes leletanyagának első előkerülési helye után (egy Segesvár melletti lelőhelyről van szó). A település földbe ásott tárológödreiből karéjos tálak, felhúzott fülű bögrék, mészbetétes, geometrikus díszítésű edénytörödékek, valamint agyagnehezekek kerültek napvilágra.

Kenyérsütő kemence a gót településről

Őskori alapárkos építmény és jellegzetes gót korabeli földbe mélyített ház

A késő bronzkori Noua-kultúra két, edénymellékletekkel ellátott, zsugorított temetkezése is felszínre került, anélkül azonban, hogy az elhunytak településének nyomaira bukkantunk volna. A temetkezések egyik fő jellegzetessége volt, hogy a sírokat folyami görgetegkövekkel borították. A feltárt sírok közelében további kövekkel borított felületeket figyeltünk meg, amelyek alatt nem találtunk temetkezéseket, így jelképes síroknak gondoljuk azokat.

A Noua-kultúra temetkezése

A helyszínen a kora népvándorlás-korban telepedtek meg újra. Kr. u. a III. század végén – IV. század elején a germán eredetű vizigótok egy falusias települést hoztak itt létre. Az ásítás folyamán egy olyan település-szerkezet bontakozott ki előttünk, amelyet soha nem tudtunk volna megismerni a szokványos, kis területű régészeti feltárások révén. A „barbár” településen feltárt lakóházak többé-kevésbé sorban helyezkedtek el, oly módon, hogy nagy vonalakban kiserkeszthetők az utcák.

A feltárt lakóházak (összesen 19) zöme félig földbe mélyített, négyzetes

építmény volt, melyek falait oszlopokra/cölöpökre font vesszőfonat és sártapasztás alkotta (tetőszerkezetük nyeregretetős lehetett). Bejáratukkal szemben, általában az északkeleti vagy északnyugati sarokban kőből épített fűtőkemencét tártunk fel. Egy leégett ház kemencéjének kövei közt száradni felfüggesztett, majd a kemencébe zuhant halászháló nehezekeit leltük meg.

A házak között számos vermet tártunk fel, ezekben főleg gabonát tárolhattak, majd elhasználódásuk után (a földbe ásott gödrök a természetes tényezők hatására elég hamar tönkrementek) feltöltötték háztartási hulladékkal, amelyet általában elégettek, majd földet húztak rá. A gödrök több esetben is metszik egymást, tehát nyilvánvaló, hogy nem egyszerre használták őket. A szemetesgödrök a régész „kincsesbányái”: a belőlük kikerülő állatsontok, kerámiatöredékek, eszközök érdekes adatokat szolgáltatnak a

település mindennapi életéről és anyagi kultúrájáról.

A népvándorlás kori település struktúrája jól átgondolt: a lakóházak, a település közepében feltárt kút, a külső sűtőkemencék nem *ad hoc* módon állnak egymás mellett, hanem szembe-tűnő rendezettségben. A település déli szélén a „barbár” gótok egyfajta ipari negyedet létesítettek. Itt tártunk fel két edényégető kemencét és egy nagyméretű munkagödörrel ellátott vasolvasztó kohót. A jelentős vízigénnyel járó tevékenység miatt ezek a kemencék közel fekszenek a Nagy-Küküllőhöz. Feltehetőleg tűzvédelmi megfontolások is közrejátszottak abban, hogy a kemencéket és a kohót a település szélére helyezték.

A település alapításának és feladásának pontos időpontját nem ismerjük. A lelőhelyről előkerült régészeti leletanyag (edények, eszközök, viseleti tárgyak, toalett eszközök) tágabb időbeli és kulturális besorolásra alkalmas. A feltárt germán település az ún. Maros-szentanna–Černjachov kultúrkörhöz tartozik. A kultúrát a keleti germánok csoportjához tartozó gótok és az általuk vezetett barbár törzsszövetség két temetője után nevezték el: a XX. század elején Marosvásárhely mellett Maros-szentannán és Ukrajnában, Kijev mellett Černjachovban kutatott temetőikről. A régészettudomány a Maros-

Kétosztatú népvándorláskori edényégető kemence

szentanna-kultúrát a vizigótokkal, míg a Černjachov-kultúrát testvérnemzetükkel, az osztrogótokkal szokta általában azonosítani. A történeti forrásokból tudjuk, hogy a Maros-szentanna–Černjachov kultúra elterjedési területén nemcsak gótok, hanem más barbár népek is éltek (germánok: vandálok, gepidák; szarmaták: roxolánok, jazygok, alánok; dákok). A gótok a Skandináv-félszigetről elindulva, a mai Lengyelország északi részére a Kr. u. I. évszázadban érkeztek meg. Innen lassú terjeszkedésbe kezdtek. A Kr. u. III. századra elérték a Fekete-tenger északi térségét, útjuk során számos barbár népet hajtván uralmuk alá. A Római Birodalom határaihoz érve több zsákmányszerző hadjáratot indítottak a Dunától délre eső provinciák belseje felé, többek közt ennek tulajdonítható, hogy Erdélyből, az akkori Dacia provinciából Aurelianus császár kénytelen volt kitelepíteni az itt élő római lakosságot. A feladott területeket a gótok által vezetett barbár törzsszövetség szállta meg, ettől az időponttól számíthatjuk az Alsólokon feltárt település alapítását is. Évszázados fennállásának pedig feltehetőleg a hunok megjelenése vetett véget. A Római Birodalom határainál a Kr. u. IV. század végén feltűnő hunok döntő csapást mértek az osztrogót és vizigót királyságokra, s bár a feltárt településen nem figyeltünk meg erőszakos pusztításra utaló nyomokat, a legkétszáműre keltezhető leletek (fibulák, fésűk) erre az időszakra tehetőek.

**Körösfi Zolt
Nyárádi Zolt
Sófalvi András**

Gót tárolóedények a településről